

จริยธรรมในการใช้สังคมออนไลน์: การเรียนรู้ผ่านครอบครัวเสมือน
ETHICAL SOCIAL MEDIA USE: LEARNING THROUGH VIRTUAL FAMILIES

นิชดา สารถวัลย์แพศย์ ศิริพร โอภาสวัชชัย วนิตา ชวเจริญพันธ์ กนกนุช วสุธารัตน์
Nichada Santwanpas Siriporn Opaswatchai Wanida Chawajarernpan Kanoknuch Wasutharat
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี 11000
Boromajonani college of Nursing, Changwat Nonthaburi, 11000, Thailand
Author Email: nichada@bcnnon.ac.th

Received: 28 พฤศจิกายน 2561 Revised: 12 ธันวาคม 2561 Accepted: 25 ธันวาคม 2561

บทคัดย่อ

สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และส่งอิทธิพลทางลบต่อชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ของคนในสังคมจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบของสื่อสังคมออนไลน์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี มีระบบครอบครัวเสมือนเป็นกลไกในการพัฒนาให้นักศึกษามีอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่เน้นการบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ โดยใช้การคิดวิเคราะห์ วางแผนแก้ปัญหา และสุนทรียสนทนา เป็นวิธีการดำเนินกิจกรรมภายใต้ระบบครอบครัวเสมือน อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละครอบครัว ใช้ระบบครอบครัวเสมือนช่วยเหลือให้นักศึกษาในครอบครัวสามารถคิดวิเคราะห์และวางแผนแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตที่นักศึกษาเห็นเป็นประเด็นปัญหา ร่วมกันในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ และมีจริยธรรมในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม อาจารย์ที่ปรึกษาจึงได้นำรูปแบบการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยตะกร้า 3 ใบ (มกราพันธุ์ จุฑะรสก และ อณิษฐา จุฑะรสก, 2559) มาออกแบบกิจกรรมของครอบครัว โดยอาจารย์เป็นผู้เฝ้าอำนวยการเรียนรู้อาจารย์ใช้สถานการณ์ปัญหาสังคมออนไลน์ กระบวนการสุนทรียสนทนา การตั้งคำถามที่จุดประกายความคิด ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและการส่งเสริมจริยธรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม การถอดบทเรียนของอาจารย์และนักศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การกำกับและควบคุมตนเอง 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่น 3) การเรียนรู้ทักษะการใช้สุนทรียสนทนาและมีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และ 4) การเรียนรู้วิธีการคิดอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์, จริยธรรมในการใช้สื่อ, การคิดอย่างเป็นระบบ

Abstract

Growing Popularity of Social Media raises series of impacts on daily lives and relationships of individuals. Now it became an issue that all social aspects concern, in term of "Social Literacy", as prevention and solution for negative impacts of social media. Boromarajonani Changwat Nonthaburi, Nursing College uses virtual family as a mechanism to develop humanized health care identity of its nursing students. The responsibility of an advisor of each virtual family is using

analytical thinking, problem solving and dialogue conversation to help all members solve problems of students' life. Social media literacy and ethical use of online media were mutual concerned of two families so their advisors designed some activities using 3 baskets of system thinking (Jutarosaga & Jutarosaga, 2016). The advisors facilitated learning environment by using current social media situations, dialogues and questions to encourage system thinking and ethical solutions for online media issues. Lesson learned from the activities for nursing students and advisors were as follows: 1) Work as a team 2) Dialogue and humanized health care 3) System thinking and 4) Self-regulations and self-control.

Keywords : social media literacy, ethical use of online media, system thinking

บทนำ

สื่อสังคมออนไลน์ (social network) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) มาสเปซ (MySpace) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือเว็บไซต์เครือข่ายสังคมอื่น ๆ เป็นบริการออนไลน์บนพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สะท้อนถึงความสนใจที่คล้ายคลึงกัน หรือเกี่ยวข้องกันในสังคม มีลักษณะเด่นเหมือนกันในการเปิดให้สมาชิกสร้างแฟ้มประวัติส่วนตัว เป็นเสมือนอีกตัวตนหนึ่งบนโลกออนไลน์ เพื่อใช้ปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ผ่านบริการช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายบนเว็บไซต์ ทำให้ช่วง 5 ปีที่ผ่านมา จำนวนสมาชิกของเครือข่ายสังคมออนไลน์เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมหาศาล เฟซบุ๊กมีรายชื่อสมาชิกรวมทั้งโลกกว่า 500 ล้านรายชื่อ และมีสถิติรวมการใช้งานจากสมาชิกทุกคนเป็นเวลา 7 แสนล้านนาทีต่อเดือน (Kaosumli, 2016)

ขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการพัฒนาอย่างก้าวล้ำ สื่อสังคมออนไลน์กลับส่งอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ของคนในสังคมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม และพบพฤติกรรมวัฒนธรรมกัมหน้า คนไม่มองหน้ากัน มองแต่จอมือถือตัวเอง พบเห็นได้ตามท้องถนน ที่สาธารณะ หรือเรียกว่า **ชนเผ่าหิ้วกัม** เป็นอาการอย่างหนึ่งที่ชีวิตเราผูกพันไอทีมากเกินไป

สื่อ บทกฎหมาย และประชาชนจะต้องให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหา สิ่งที่คน

ในสังคมสามารถทำได้ในการป้องกันภัยที่มาจากสื่อสังคมออนไลน์คือ การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) โดยต้องเข้าใจสภาพของสังคมสื่อออนไลน์ว่าเป็นสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่มีทั้งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ เรียนรู้ธรรมชาติของการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์บนโลกออนไลน์กับชีวิตจริงว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และระมัดระวัง รอบคอบในการแสดงความคิดเห็น ข้อมูลส่วนตัว หรือภาพถ่ายต่าง ๆ ลงสู่เครือข่ายออนไลน์ สาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของสื่อออนไลน์นั้นอยู่ที่คนในสังคมขาดจริยธรรมและศีลธรรม ไม่คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงามในสังคม (codes of ethics)

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย เริ่มจากสถาบันครอบครัวไปยังสถานศึกษา องค์กร และสถาบันต่าง ๆ โดยพัฒนาเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จภายใต้สังคมแห่งคุณธรรมและจริยธรรม กระทรวงสาธารณสุขในฐานะองค์กรที่สร้างบุคลากรสาธารณสุขสู่สังคม จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคลากรทุกระดับ โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2560 – 2564 (กระทรวงสาธารณสุข, 2559) มีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรคุณธรรมอย่างยั่งยืนในปี 2564” และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ ดังนี้ 1) พัฒนาบุคลากรของกระทรวงสาธารณสุข ให้เป็นคนดีมี

คุณธรรม และมีความสุข บนฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างและพัฒนาหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุขให้เป็นองค์กรคุณธรรม/ โรงพยาบาลคุณธรรม 3) เสริมสร้างขีดความสามารถและสัมพันธภาพที่ดีกับเครือข่ายให้เกิดพันธสัญญา ในการขับเคลื่อนองค์กรคุณธรรม/โรงพยาบาลคุณธรรม

การเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพและทักษะทางการคิดให้แก่ นักศึกษาที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข จะต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาบุคลิกทางจริยธรรม ตั้งแต่เป็นนักศึกษา การพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนที่บูรณาการสุนทรียสนทนา เป็นการพัฒนา นักศึกษาแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ ทำให้เกิดปัญญา เป็นคนเก่งคิด บ่มเพาะให้เกิดอัตลักษณ์ขององค์กรคือ จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และนักศึกษามีความสุขจากการใช้สุนทรียสนทนา สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้นที่มีการเปิดพื้นที่การค้า ก่อให้เกิดการไหลลื่นของวัฒนธรรม บุคคลที่สถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ (มกราพันธุ์ จุฑารส, 2556)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี เป็นสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่หลักในการผลิตพยาบาลภายใต้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข และมีอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่เน้นการบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ การคิดวิเคราะห์และวางแผนแก้ปัญหาได้เป็นหนึ่ง ในอัตลักษณ์ที่มีความสำคัญ การใช้สุนทรียสนทนา และกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว กิจกรรมภายใต้ระบบ

ครอบครัวเสมือน เป็นความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละครอบครัว ในการใช้ระบบครอบครัวเสมือนช่วยเหลือให้นักศึกษาในครอบครัวของตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์และวางแผนแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตที่นักศึกษาเห็นเป็นประเด็นปัญหาพร้อมกัน

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ (media literacy) และมีจริยธรรมในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม เป็นประเด็นที่นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี 2 ครอบครัวมีความเห็นเป็นปัญหาพร้อมกัน อาจารย์ที่ปรึกษาของทั้งสองครอบครัวจึงได้นำรูปแบบการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยตะกร้า 3 ใบ (มกราพันธุ์ จุฑารส และ อณิษฐา จุฑารส, 2559) การใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา เพื่อให้นักศึกษาเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยอาจารย์เป็นผู้เอื้ออำนวยบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ใช้ทักษะการตั้งคำถามที่จุดประกายความคิดที่จะนำไปสู่การให้บริการอย่างเอื้ออาทรภายใต้ครอบครัวเสมือน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและการส่งเสริมจริยธรรมด้านความเอื้ออาทร และ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรมครอบครัวเสมือนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนนี้ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาในครอบครัวเสมือน 2 ครอบครัว จำนวน 30 คน อาจารย์ที่ปรึกษาครอบครัว จำนวน 2 คน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 20 ชั่วโมง สะท้อนคิดด้วยแนวคิด ตะกร้า 3 ใบ (มกราพันธุ์ จุฑารส และ อณิษฐา จุฑารส, 2559) คือให้นักศึกษาสะท้อนคิด โดยใช้คำถาม 3 คำถาม ดังนี้ 1) รู้สึกอย่างไรต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้อะไร 3) จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้อย่างไร ประเมินผลของกิจกรรมโดยการถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลเชิง

คุณภาพด้วยวิธี thematic analysis และ content analysis

การดำเนินกิจกรรมครอบครัวเสมือนเพื่อการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนที่บูรณาการสุนทรียสนทนาแต่ละกิจกรรมแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 4 กิจกรรม

1.1 ชี้แจงกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดเน้นให้เห็นความสำคัญของวิธีคิดทักษะการคิด เชื่อมโยงความคิดอย่างเป็นระบบที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถาม

1.2 ฝึกให้นักศึกษามีสติอยู่กับปัจจุบัน โดยใช้กิจกรรมร่วมนวมสมาธิ เน้นประโยชน์จากการมีสติและโทษของการขาดสติ เพื่อให้นักศึกษาตระหนักเห็นคุณค่าของการพัฒนาสติอยู่กับปัจจุบัน

1.3 ชี้แจงความสำคัญของการร่วมกิจกรรมโดยใช้สุนทรียสนทนา ซึ่งมีหลัก 4 ประการคือ 1) การฝึกฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) 2) การฟังด้วยความเคารพ (respecting) 3) ห้อยแขวนการตัดสิน (suspending) 4) สะท้อนความรู้สึกที่เป็นจริง (voicing)

1.4 ทบทวนขั้นตอนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดประเด็นปัญหาซึ่งผู้เรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถเดิมจากการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังคิดผนวกเข้ากับประสบการณ์ในเรื่องนั้น 2) วิเคราะห์ปัจจัยย่อย โดยทบทวนสาเหตุของปัญหาที่ได้จากการเขียนแผนผังความคิด แยกแยะองค์ประกอบของประเด็นปัญหา 3) หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยย่อยแต่ละตัว นำไปสู่การกำหนดสมมติฐาน 4) สังเคราะห์วงจรปัญหาเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรอย่างน้อย 2 ตัวแปรหรือ

มากกว่า 5) ถอดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการในสภาพจริงของสังคมพหุวัฒนธรรมภายใต้กระบวนการเรียนรู้จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

2. การดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 6 กิจกรรม

2.1 แบ่งนักศึกษาครอบครัวเสมือนที่ 19 และครอบครัวเสมือนที่ 21 ออกเป็น 5 กลุ่ม โดยคณะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 กลุ่มละประมาณ 6 คน

2.2 นำเสนอสถานการณ์ที่ใกล้ตัวนักศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการโพสต์ข้อความและรูปภาพผ่านสื่อออนไลน์ เรื่องการโฆษณาสินค้าบนสังคมออนไลน์ การเผยแพร่ภาพบนสังคมออนไลน์ โดยนำเสนอเป็นรูปภาพและโจทย์สถานการณ์การเรียนรู้ ภูมิศึกษาเรื่อง “ลูกใครหว่า” (มกราพันธุ์ จุฑะรสก, 2556)

2.3 สะท้อนมุมมองที่ได้จากนักศึกษาพร้อมกับย้ำว่าความคิดของใครก็เป็นของคนนั้น ทุกคำตอบล้วนมีคุณค่า เน้นกระบวนการเรียนรู้ในสถานการณ์ใดก็ตามต้องพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งในภาพกว้าง มีข้อมูลเพียงพอ พิจารณาเชิงลึกด้วยความรอบคอบจึงจะทำให้การสรุปได้เหมาะสมมากที่สุดด้วยแนวคิด ตะกร้า 3 ใบ คือให้นักศึกษาสะท้อนคิด โดยใช้คำถาม 3 คำถาม ดังนี้ 1) รู้สึกอย่างไรต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ได้เรียนรู้อะไร 3) การนำไปใช้

2.4 ให้นักศึกษาทุกกลุ่มนำเสนอผลงานกลุ่ม พร้อมทั้งให้สะท้อนบรรยากาศการเรียนรู้ในกลุ่มในการร่วมกิจกรรมกับต่างครอบครัวและต่างชั้นปี

2.5 อาจารย์ที่ร่วมเรียนรู้ภายในกลุ่มสะท้อนบรรยากาศการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต

2.6 อาจารย์สรุปประเด็นที่ได้จากการเรียนรู้ของนักศึกษาในภาพรวมของทุกกลุ่ม

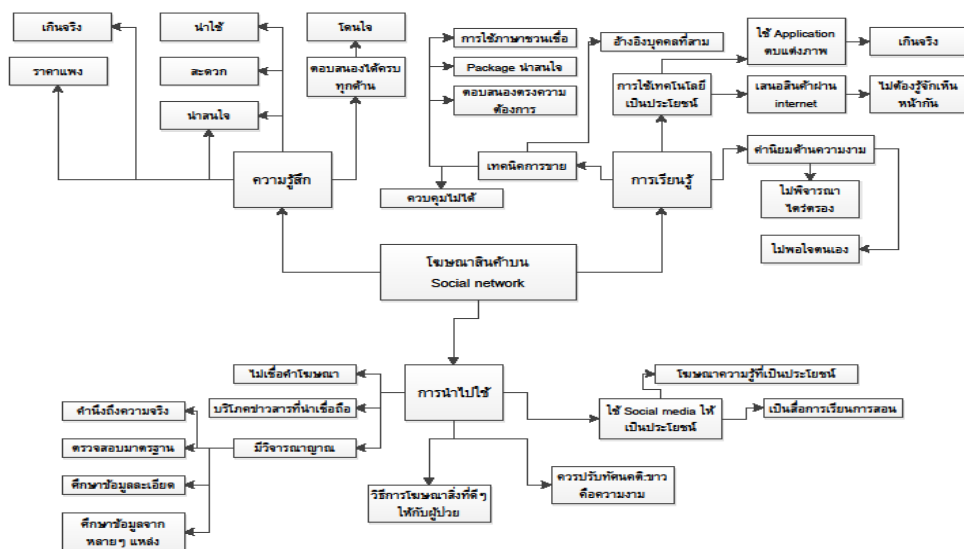
ผลการดำเนินงานกิจกรรม

เรื่องที่ 1 จริยธรรมกับสังคมออนไลน์
 “โฆษณาสินค้าบน Social network”

หลังทำกิจกรรมร่วมรวมสมาชิกกับสุนทรียสนทนา อาจารย์นำเสนอรูปภาพจากสื่อออนไลน์จำนวน 7 รูปเกี่ยวกับการโฆษณาสินค้าที่ผ่านสื่อออนไลน์ ระหว่างนำเสนอรูปภาพให้นักศึกษาบันทึกสิ่งที่เห็น เขียนความรู้สึก ประเด็นการเรียนรู้ และการนำไปใช้เฉพาะตน ก่อนที่จะแลกเปลี่ยนในกลุ่ม ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีที่ 2 และปีที่ 1 คณะชั้นปี คณะครอบครัว ให้นักศึกษาแบ่งปันความรู้สึก (voicing) ให้สมาชิกทุกกลุ่มเขียนผลงานการคิด ในรูป mind mapping ลงใน Flip chart และตัวแทนกลุ่มนำเสนอให้สมาชิกทั้งหมด

อาจารย์สรุปบทเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มีเฉพาะจากการศึกษาความรู้ หรือฟังจากผู้เชี่ยวชาญ แต่สามารถเรียนรู้จากกลุ่มที่มีประสบการณ์ในเรื่องเดียวกัน ดังที่สมาชิกได้ถอดบทเรียน เรียกว่า การเรียนรู้แนวราบ การใช้สุนทรียสนทนาเป็นการเรียนรู้แนวราบ การเรียนรู้จากสุนทรียสนทนาจะได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ผู้ที่เข้าสู่ประสบการณ์จะต้องมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่

เรียนรู้ และถอดเอาความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีประสบการณ์ออก เรียกว่า Voicing จากนั้น จะเหลือสติปัญญาที่ปราศจากอคติ ช่วยให้เรากการคิดพิจารณาประสบการณ์อย่างใจเป็นกลาง จากนั้นจึงแบ่งปันให้แก่สมาชิกอื่น ๆ การแบ่งปันนี้จะเป็นประโยชน์ยิ่งถ้าสมาชิกได้มีสติจดจ่อกับสิ่งที่เพื่อนแบ่งปัน จึงต้องนั่งและฟัง แขนงห้อยความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะฟังเพื่อน ฟังให้จบจึงจะเรียนรู้ และโต้ตอบโดยแยกแยะความรู้สึกออกก่อน แล้วจึงจะเหลือสติปัญญาในการพิจารณาสิ่งที่เพื่อนได้แบ่งปัน สุนทรียสนทนาจึงเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง สรุปขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ได้แก่ 1) การมีสมาธิกับสิ่งที่เรียนรู้ 2) การถอดความรู้สึก (Voicing) 3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ 4) การนำไปใช้ประโยชน์ 5) การจัดระบบความคิด (mind mapping) และจากการนำเสนอสิ่งที่เพื่อน ๆ เรียนรู้ จะทำให้เรียนรู้ได้มากขึ้นอีก โดยการนำ mind mapping ของทุกกลุ่มเข้ามาประสานกันเป็น mind mapping ของทุกคน ผลการนำเสนอสรุปได้ดังนี้

ภาพ 1 ผังความคิดที่ 1 โฆษณาสินค้าบน Social Network

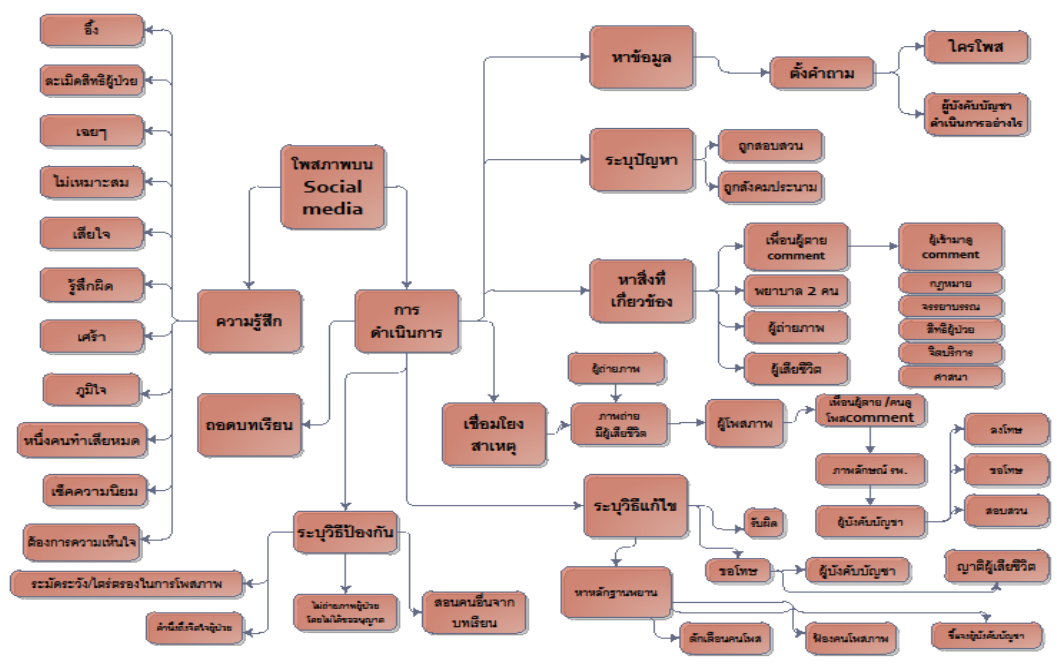
เรื่องที่ 2 จริยธรรมกับสังคมออนไลน์ “โพสภาพบน Social Media”

ก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อาจารย์ตั้งใจให้นักศึกษามีสติอยู่กับตนเองในปัจจุบันโดยใช้กิจกรรมร่วมรวมสมาชิก หลังจากนั้นเริ่มทำกิจกรรมที่ 2 เน้นย้ำนักศึกษาทำกิจกรรมครอบคลุมการใช้สุนทรียสนทนา กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ อาจารย์นำเสนอสื่อรูปภาพจากสื่อออนไลน์ จำนวน 1 รูปพร้อม post ข้อความของผู้ที่มีความเห็น เกี่ยวกับการถ่ายรูปของพยาบาลขณะปฏิบัติหน้าที่ ระหว่างนำเสนอรูปภาพให้นักศึกษาบันทึกประเด็นคำถาม จำนวน 2 ข้อ คือ

- 1) ถ้าท่านเป็นพยาบาลในสื่อออนไลน์นี้ คิดอย่างไรกับคำพูดที่ post (ความรู้สึก)
- 2) ท่านจะดำเนินการอย่างไร เพื่อสร้างความคิดรวบยอดสู่การลงมือปฏิบัติ(มุกดา สีตลานุชิต,2557) กำหนดให้มีคำตอบเฉพาะตนคือ หลังนักศึกษาดูกรณีศึกษาแล้วกรุณาตอบคำถามข้อ 1 และข้อ 2 ในส่วนคำตอบเฉพาะของตนเอง เพื่อนำเข้าสู่การอภิปรายร่วมกับกลุ่ม และคำตอบของกลุ่มคือ

หลังจากการอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองกับสมาชิกในกลุ่ม (จากคำตอบเฉพาะตน ข้อ 1 และข้อ 2) ได้แก่ การดำเนินการในปัจจุบันกับประเด็นที่ได้ และการดำเนินการในอนาคต (ระยะยาว)

เมื่อสิ้นสุดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สมาชิกทุกกลุ่มเขียนผลงานการคิด ในรูป mind mapping ลงใน Flip chart และตัวแทนกลุ่มนำเสนอให้สมาชิกทั้งหมด อาจารย์สรุปบทเรียน การเรียนรู้ในกิจกรรมนี้ได้รับโจทย์ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งต้องใช้ขั้นตอนในการคิดจึงจะให้วิธีแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ซึ่งกลุ่มได้รับการกระตุ้นจากอาจารย์ประจำกลุ่มให้คิดตามขั้นตอน ขั้นตอนกระบวนการคิดมีดังนี้ 1) การถอดความรู้สึก 2) การหาข้อมูล 3) การระบุปัญหา 4) การหาสิ่งที่เกี่ยวข้อง 5) การเชื่อมโยงสาเหตุ 6) การหาวิธีแก้ไขปัญหา 7) การหาวิธีการป้องกันปัญหา 8) การสะท้อนคิด การเรียนรู้เกี่ยวกับภาพที่นำเสนอ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์ที่จะไปกระทบความรู้สึกของผู้อื่น ผลการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

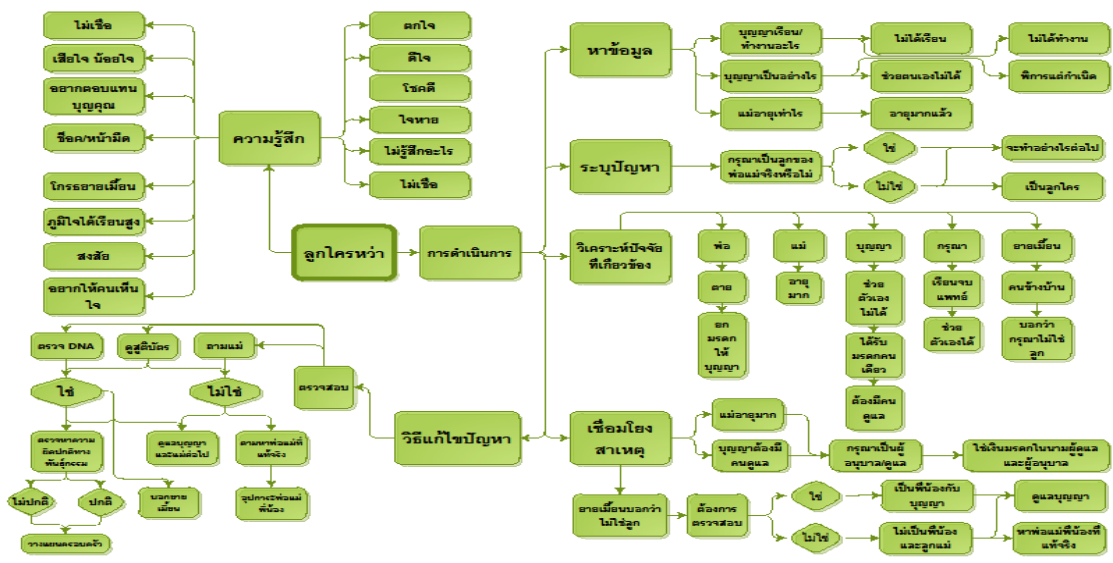
ภาพ 2 ผังความคิดที่ 2 โพสภาพบน Social media

เรื่องที่ 3 กรณีศึกษาเรื่อง ลูกใครหว่า

ก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อาจารย์จูงใจให้นักศึกษามีสติอยู่กับตนเองในปัจจุบันโดยใช้กิจกรรมร่วมรวมสมาธิ อาจารย์แจกเอกสารเรื่อง “ลูกใครหว่า” ระหว่างการอ่านทำความเข้าใจให้นักศึกษานับที่สิ่งประเด็นคำถาม จำนวน 2 ข้อ คือ 1) หากท่านเป็นภรรยา ท่านคิดอย่างไรกับคำพูดของยายเมี้ยน (ความรู้สึก) 2) ท่านจะดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับประเด็นนี้กำหนดให้มีคำตอบเฉพาะตนคือ หลังนักศึกษาดูกรณีศึกษาแล้วภรรยาตอบคำถามข้อ 1 และข้อ 2 ในส่วนคำตอบเฉพาะของตนเอง เพื่อนำเข้าสู่การอภิปรายร่วมกับกลุ่ม และคำตอบของกลุ่มคือ หลังจากการอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองกับสมาชิกในกลุ่ม (จากคำตอบเฉพาะตน ข้อ 1 และข้อ 2) ได้แก่ การดำเนินการในปัจจุบันกับประเด็นที่ได้และการดำเนินการในอนาคต (ระยะยาว)

กรณีศึกษา เรื่องลูกใครหว่า
 ปราณีเป็นแม่บ้านที่มีความกรุณาและเอื้ออาทร เธอมีลูกที่อยู่ในความอุปการะ 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน ปลายปีที่แล้ว สามิเธอเสียชีวิตทิ้งมรดกก้อนโตไว้ให้ บุญญาเป็นลูกที่พ่อรักมาก ได้รับการแบ่งทรัพย์สินสมบัติไว้ในพินัยกรรมจำนวนมาก ส่วนกรุณาเป็นน้องสาวที่แทบไม่ได้ส่วนแบ่งอะไรเลย แต่เธอไม่เดือดร้อนเพราะเท่าที่อยู่ทุกวันนี้ก็สุขสบายดีอยู่แล้ว เธอได้รับการศึกษาระดับปริญญาเอกมีอาชีพมั่นคง
 ยายเมี้ยนข้างบ้านได้คุยกับภรรยาว่า “หนูรู้หรือไม๊ หนูคือลูกที่ถูกเก็บมาเลี้ยงตั้งแต่แบเบาะ ดังนั้นจึงไม่ได้ทรัพย์สินสมบัติอะไรเลย”

หลังจากอ่านกรณีศึกษา เรื่อง “ลูกใครหว่า” ให้นักศึกษา เขียนประเด็นคำถาม ทั้งคำถามเฉพาะตนและเฉพาะกลุ่ม ก่อนที่จะแลกเปลี่ยนในกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีที่ 2 และปีที่ 1 คณะชั้นปีคละบ้าน ระหว่างทำกิจกรรม นักศึกษาสามารถตั้งคำถามได้จำนวน 2 ครั้ง เพื่อฝึกให้นักศึกษากล้าที่จะถาม และเป็นคำถามที่ผ่านกระบวนการคิดมาบ้างแล้ว เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมให้ตัวแทนนำเสนอผลงานกลุ่ม อาจารย์สรุปบทเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์ที่จะไปกระทบความรู้สึกของผู้อื่น เน้นเรื่องสุนทรียสนทนา กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ผลการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

ภาพ 3 ผังความคิดที่ 3 ลูกใครหว่า

ผลการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนจากนักศึกษา นักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งกระบวนการเรียนรู้ และเรียนรู้จริยธรรมในการใช้สังคมออนไลน์ ดังนี้

1. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้อ่านการสื่อสารแบบสุนทรียสนทนาในปัญหาต่าง ๆ ดังที่นักศึกษากล่าวในการถอดบทเรียน ดังนี้

“...วันแรกที่เข้าร่วมกิจกรรม รู้สึกว่ามาทำอะไรกัน ไม่ค่อยรู้จักกับพี่ที่อยู่อีกบ้าน แต่พอได้ทำกิจกรรม พี่ใจดีมาก ไม่ดูอย่างที่คิด พอครั้งต่อมาก็เริ่มอยากร่วมกิจกรรมกับพี่ เสียหายเพื่อนที่ไม่มีโอกาส ทำให้เรารู้จักคิด และรับฟังคนอื่นมากขึ้น...”

“...เพิ่งรู้ว่าการคิดถึงประเด็นปัญหาไม่ออกนี่ ทำให้ไม่สามารถไปต่อได้ ในกลุ่มนั่งนิ่งกันไปสักพัก โชคดีที่ได้อาจารย์มาช่วยชี้แนะ ไม่เช่นนั้นคงจะต้องใช้เวลาอีกนาน ขอขอบคุณกิจกรรมที่ฝึกกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน น้องก็มีมุมมองของเขาที่เราก็นึกไม่ถึงเหมือนกัน...”

“...การที่เราฝึกการฟังโดยไม่แทรก นั่งฟังเขาอย่างไม่ต้องตัดสิน เวลาพูดก็ไม่ต้องกลัวว่าจะผิดหรือถูก ทำให้สบายใจที่จะพูด ปกติจะต้องมีคำถามขณะที่คนอื่นยังพูดไม่จบ ตอนนี้เริ่มฟังคนอื่นมากขึ้น ทำให้เราได้เรียนรู้เยอะ ขอขอบคุณอาจารย์ พี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อนที่ทำให้เราฝึกกระบวนการคิดได้ดีขึ้น ถึงแม้ว่ายังไม่คล่องก็ตาม...”

“...รู้สึกดีค่ะ มีความสุขที่ได้เจออาจารย์แม่ พี่ ๆ ในครอบครัวเดียวกันและระหว่างครอบครัว ได้ทำงานร่วมกัน ทำให้รู้จักกันมากขึ้น ได้ความรู้เพิ่มขึ้น มีกระบวนการคิด นำไปต่อยอดความรู้ กล้าแสดงออก มีสมาธิในการทำงาน รู้จักแชร์ความรู้และความรู้สึกให้กับผู้อื่น...”

“...การเรียนรู้บางกิจกรรม บางครั้งทำให้คิดตามไม่ทันเป็นบางช่วง แต่มีอาจารย์คอยแนะนำ ก็รู้สึกเข้าใจมากขึ้น ทำให้เราคิดอย่างเป็นขั้นตอน

ประทับใจน้องร่วมทีมมาก เพราะน้องมีความคิดที่แตกต่างจากเรามาก กล้าพูด กล้าแสดงออก โดยในบางเรื่องที่เราไม่มีและน้องก็ร่วมกันทำงานออกมาได้ดีมาก...”

“...เป็นครั้งแรกที่เข้าร่วมกิจกรรม รู้สึกแปลกใหม่ดี ประทับใจเรื่องความเป็นกันเอง ตอนที่เสนอความคิดเห็นที่แตกต่างจากรุ่นพี่ รุ่นพี่ก็รับฟังและนำไปปรับปรุง ทำให้รู้สึกว่าทุกความเห็นมีประโยชน์ รุ่นพี่รับฟังและทำงานเป็นทีมมาก...”

“...รู้สึกดีมากค่ะ พี่ ๆ เป็นกันเองมากค่ะ ไม่เกร็งเลย ดีใจที่ได้แชร์ความคิด ซึ่งทุกคนก็มีความคิดที่ต่างกันไป เมื่อนำมาแชร์กัน ก็ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น หลายมุมมองมากขึ้น สิ่งที่ได้จากกระบวนการกลุ่มคือการฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพูดกับผู้อื่นได้คล่องขึ้น ไม่เขินอาย และสามารถจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นโดยที่เราไม่รู้ล่วงหน้ามาก่อน สามารถฝึกทักษะการริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ได้...”

“...ประทับใจในการทำงานกลุ่ม ได้ช่วยกันคิด ถึงแม้ว่าเนื้อหาไม่ค่อยตรงกับกลุ่มอื่นสักเท่าไร บางครั้งก็คิดว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ได้ฝึกการเรียนรู้รูปภาพ เรื่องราว สามารถวิเคราะห์ปัญหาโดยการหาสาเหตุว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร แล้วเชื่อมโยงกับข้อมูลที่เรามี เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหา สรุปบทเรียนที่ได้จากการแก้ปัญหา ทำให้เราคิดได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น...”

“...การได้คิดกิจกรรมกับคนในครอบครัวเป็นสิ่งที่ดีมาก ได้เรียนรู้กับพี่ในบ้าน มีความสุขมาก ถึงแม้ว่าจะเหนื่อยหน่อย เพราะต้องคิดในเวลาที่ย่ำจืด แต่ได้เรียนรู้การทำงานกับผู้อื่น บางทีก็ช่วยพี่คิด บางทีก็ช่วยพี่พิมพ์ ช่วยค้น ทำแล้วสนุกหายเหนื่อยเลยคะ อาจารย์แม่ดีมากช่วยชี้แนะจนได้ผลงานที่เป็นที่น่าพอใจ...”

2. การเรียนรู้จริยธรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ นักศึกษาได้เรียนรู้ที่จะปรับปรุงการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสังคมออนไลน์ให้เหมาะสม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้ป่วย ดังที่นักศึกษากล่าวในการถอดบทเรียน

“...สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมนี้ ทำให้รู้ว่าการสื่อสารบนโลกออนไลน์ เป็นสิ่งที่พึงระวัง เรื่องของการหลงเชื่อสื่อโฆษณา การมีจริยธรรมในการใช้สื่อ เป็นบทเรียนให้เราว่าการจะนำสิ่งใดสู่สังคมออนไลน์ ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ต้องเห็นใจคนที่เขาถูกโพสและครอบครัวเขาด้วย จะเกิดความเสียหายหรือเปล่า เมื่อก่อนตอนฝึกปฏิบัติที่ชุมชนก็จะถ่ายรูปเด็กขึ้น Facebook เดียวนี้ต้องระวังและได้นำเรื่องแบบนี้ไปเล่าให้เพื่อนฟังด้วย...”

การถอดบทเรียน อาจารย์ได้เรียนรู้ประสิทธิผลของกิจกรรม ดังที่อาจารย์ได้ถอดบทเรียน ต่อไปนี้

“...การทำกิจกรรมในครั้งแรกค่อนข้างช้า เนื่องจากนักศึกษาไม่ค่อยได้ผ่านการฝึกกิจกรรมแบบนี้มาก่อน น่องปี 1 ยังไม่ค่อยกล้าพูดเท่าไร แต่มีรุ่นพี่ช่วยกระตุ้นในการพูดกระบวนการกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี มีคนพูดและมีคนฟังอย่างตั้งใจ การนำเสนอผลงานก็เปิดโอกาสให้ทุกชั้นปีได้พูด พอกิจกรรมต่อมาเริ่มสนิทกันมากขึ้น ทำให้นักศึกษาดูสนุกมากขึ้น ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี...”

“...การนำสะท้อนคิดของอาจารย์ส่วนมากจะใช้คำถาม “ได้เรียนรู้มากขึ้นหรือไม่” “ชอบแนวคิดของกลุ่มใดนอกจากกลุ่มของตนเอง” “เหตุผลใดจึงชอบ” “ฟังเพื่อนแล้วได้ความคิดเพิ่มขึ้นอย่างไร” ให้สมาชิกทุกกลุ่มอาสาตอบเอง หลังจากนั้นกลุ่มก็จะช่วยกันตอบ ทำให้เห็นกระบวนการคิดของนักศึกษาที่กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น มีการแสดงเหตุผลในผลงานของเพื่อนและของตนเองได้เป็นอย่างดี...”

“...นักศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น บางกิจกรรมยังระบุรายละเอียดแต่ละขั้นตอนยังไม่ค่อยได้ เช่น ขั้นตอนการกำหนดประเด็นปัญหา เมื่อติดอยู่ที่ปัญหา ทำให้ต้องใช้เวลาในการคิดต่อ แต่เมื่อชี้แนะให้นักศึกษาสามารถคิดต่อได้ โจทย์บางกิจกรรมอาจจะยังมองภาพไม่เห็น เช่น โจทย์รูปภาพพยาบาลออก

สื่อออนไลน์ จึงแนะนำให้นักศึกษาทดลองนำขั้นตอนต่าง ๆ ไปใช้ในแก้ปัญหาที่เป็นสถานการณ์จริง...”

“...กิจกรรมที่ดำเนินการให้กับนักศึกษาทั้ง 4 ครั้งทำให้อาจารย์และนักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กระบวนการสุนทรียสนทนาเป็นบทเรียนที่ทำให้นักศึกษารู้สึกผ่อนคลาย กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ได้รู้ถึงสิ่งที่นักศึกษาคิดอยู่ภายใน ถ้าอาจารย์ทุกคนใช้กระบวนการนี้ในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้เปิดพื้นที่ให้นักศึกษาได้คิด พูด แสดงความคิดเห็นมากขึ้น มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ นักศึกษารายบุคคลได้ เป็นอาจารย์แม่ที่จะเข้าใจลูกในบ้าน สามารถลดปัญหาในเรื่องส่วนตัวและการเรียนของลูกได้...”

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมครอบครัวเสมือน เพื่อการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบด้วยจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบครอบครัวเสมือนที่บูรณาการสุนทรียสนทนาภายใต้พหุวัฒนธรรมส่งผลต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. การทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กล้าแสดงความคิดเห็น เกิดสัมพันธภาพระหว่างครอบครัวเดียวกันและต่างครอบครัว

2. การเรียนรู้ทักษะการใช้สุนทรียสนทนาและมีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ในการสื่อสารกับอาจารย์ พี่ เพื่อนและน้องต่างชั้นปี ทำให้ฟังมากขึ้น รู้จักรอคอยคำตอบเคารพในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจ ส่งผลให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น สร้างบรรยากาศการเป็นกัลยาณมิตร

3. การเรียนรู้วิธีการคิดอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ผ่านการมีสติทุกขณะ ผ่านกระบวนการกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ มีความหลากหลายในการมองปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้

นักศึกษาคิดแบบองค์รวม ไม่คิดแยกส่วน ไม่ด่วนตัดสินใจ ตัดสินภายใต้เหตุผล รู้จักตั้งคำถาม รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ของสังคม เห็นอกเห็นใจ ยอมรับว่าพฤติกรรมของตนย่อมส่งผลต่อผู้อื่น

4. การกำกับและควบคุมตนเอง ผู้เรียนสามารถบริหารเวลาในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีวินัยในตนเองมากขึ้น กำหนดตารางเวลาในการทำกิจกรรมแต่ละวันอย่างชัดเจน มีการทบทวนบทเรียนและจัดลำดับงานที่จะปฏิบัติ ก่อน-หลังได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีเวลาในการทบทวนบทเรียนและทำงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามเวลาที่กำหนด

สรุป

การพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากแนวคิดระบบครอบครัวเสมือนการใช้สุนทรียสนทนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการสะท้อนคิดโดยใช้ตะกร้า 3 ใบ ใช้พลังคำถามเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ สร้างวิธีการเรียนรู้โดยนำบริบทจากสภาพจริงเป็นตัวตั้ง อาศัยความ

ร่วมมือร่วมใจของอาจารย์ที่ปรึกษา และนักศึกษา ความรักความผูกพันของนักศึกษาในครอบครัว และความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดปัญญา ในการคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ จึงทำให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Ministry of Public Health. (2016). *Moral strategic plan of Ministry of Public Health for 2560-2564*. Nonthaburi: Kaewkulaya Sikalai.
- Jutarosaga M. (2013). *Systems thinking: Think teaching application*. Nonthaburi: Praboromarajchanok Institute for Health Workforce Development.
- Jutarosaga M, Jutarosaga A. (2016). *Reflective thinking: Creative systems thinking by 3 baskets*. Bangkok: Danex intercooperation.
- Kaosumli, N. (2011). *How to do social network marketing?*. Retrieved from <http://www.nattaphon.com/internet-marketing/33-effective-social-network-marketing-strategies.html>
- Seethalanuchit, M. The Development of Mukda Model's Thinking System in Nursing Process. *Journal of The Police Nurse*, 6(2), 176-187.